

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye Partnerség az oktatási intézmények és a munkaadók között (feltáró vélemény)

(2009/C 228/02)

2008. június 27-én kelt levelében a cseh Külügy- és Európai Ügyi Minisztérium az Európai Unió következő, cseh elnöksége előkészületeinek jegyében felkérte az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságot, hogy dolgozzon ki feltáró véleményt a következő tárgyban:

„Partnerség az oktatási intézmények és a munkaadók között” (feltáró vélemény).

A bizottsági munka előkészítésével megbízott „Foglalkoztatás- és szociálpolitika, uniós polgárság” szekció 2009. március 10-én elfogadta véleményét. (Előadó: Henri MALOSSE, társelőadó: Cristian PÎRVULESCU.)

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság 2009. március 24 – 25-én tartott, 452. plenáris ülésén (a 2009. március 24-i ülésnapon) 160 szavazattal 1 ellenében, 11 tartózkodás mellett elfogadta az alábbi véleményt.

1. Összefoglalás és ajánlások

1.1 Ez a feltáró vélemény a cseh elnökségnek az EGSZB-hez intézett felkérésére készült. Tartalmában a munkaadók és az oktatási intézmények közötti kapcsolatokra összpontosít, és javaslatokat fogalmaz meg a vállalkozások, a vállalkozói szervezetek, a különféle oktatási intézmények és az EU számára. Emellett felvázolja az intézmények összességével és a részt vevő struktúrákkal folytatandó szociális és polgári párbeszéd felé történő nyitás irányvonalait.

1.2 A megközelítés kialakításában a következő szempontok voltak az irányadók:

- a válsághelyzet, amely Európát új külső és belső kihívásokkal állítja szembe, és a reálgazdaságban vállalkozások megszűnését és átszervezését, valamint a munkanélküliség nagymértékű emelkedését okozza,
- olyan jelentős társadalmi és gazdasági szerkezetváltozási irányok, mint például a lakosság elöregedése, a globális versenyben új feltörekvő gazdasági hatalmak megjelenése, valamint olyan új technológiák kifejlesztése, amelyek folyamatos felzárkózást igényelnek, és megkövetelik az új kompetenciákra való felkészülést,
- a kirekesztődés veszélyének kitétt személyek és csoportok igényei. A válság a veszélyeztetett lakossági csoportokat sújtja a legjobban. A partnerségeknek támogatniuk kell az egyenlő elbánást, ezért olyan projekteket kell kidolgozniuk, amelyek kedveznek a nők, a fiatalok, a kisebbségek, a fogyatékkal élők és az idős munkavállalók munkaerő-piaci beilleszkedésének.

1.3 A vélemény több elsőbbségi módszertani irányvonalat emel ki:

- olyan partnerségi kultúra, amely tiszteletben tartja a vállalkozások és az oktatási intézmények alapvetően különböző feladatait,

- az oktatási intézmények és a vállalkozások közötti kapcsolatok, illetve partnerségek általános áttekintése, amely a műszaki és a szakképzés területétől eltekintve még nem megfelelő, és mindenekelőtt nem rendelkezik a szükséges eszközökkel és stratégiai elképzeléssel,

- a megvalósítandó kezdeményezések mindegyike számára a fentről lefelé és az alulról felfelé építkező megközelítések közötti egyensúly megtalálásának szükségessége,

- a személyes kapcsolatok fontossága a partnerségek hatékony működése érdekében,

- az oktatási intézmények (egyetemek, szakképzés, iskolák stb.) és a munkaadók (magán- és állami szektor, civil szervezetek stb.) közötti tág értelemben vett partnerségekkel kapcsolatos problémakör egészének háromszintű megközelítés útján való kezelése:

- alap-, közép- és felsőfokú oktatás,

- szakmai alap- és továbbképzés,

- mérnöki és műszaki képzés, innováció és kutatás.

- a szakmai ágazatokra és a kkv-kra irányuló külön erőfeszítések. Rugalmasságának köszönhetően ez a vállalkozói kategória képezi ugyanis a válság idején az első számú munkahely-teremtési forrást, és kiemelt szerepe van a vállalkozói szellem és a kreativitás fejlesztésében is.

- a munkáltatói és szakszervezetek, valamint a civil szervezetek – mint a projektek és szinergiák katalizátorai – szerepe a fenntartható és dinamikus struktúrák és kezdeményezések támogatásában.

Az összes érintett fél közötti együttműködési modellt támogató általános iránymutatás (versenyhelyzetben).

1.4 Az EGSZB azt javasolja, hogy európai szinten új partnerségi kereteket kell kialakítani a vállalkozások és az oktatási intézmények számára, egyfelől az európai dimenzió előnyeinek kihasználását, másrészt a társadalmi haladást tartva szem előtt. Az EGSZB európai folyamat elindítását javasolja „prágai folyamat” néven, amelynek neve a Prágában, április 6–7-én tartandó „Partnerség az oktatási intézmények és a munkaadók között” című, a cseh elnökség kezdeményezésére megrendezésre kerülő konferenciára utal. A folyamat egy eléggé tág európai referenciakeret formáját ölthetné, amely lehetővé tenné a helyi szereplők számára, hogy helyi és nemzeti szintű innovatív intézkedéseket vezessenek be, mint például:

- arra kéri a tagállamokat és más közhatóságokat, hogy fokozottabban fektessenek be általában az oktatásba, illetve konkrétan ezekben a partnerségekbe, hogy megfelelőképpen tudjanak reagálni a gazdasági válságra és a munkaerőpiacon fennálló nehézségekre,
- arra ösztönözi a vállalkozásokat és az oktatási intézményeket, hogy alakítsanak ki újfajta formájú és tartalmú partnerségeket,
- alkalmakat szervezni a helyes gyakorlatok cseréjére, és úgy szervezni a technikai és pénzügyi kereteket, hogy a kezdeményezéseket európai síkon is lehessen tesztelni, kiértékelni és terjeszteni,
- közös projekteket kialakítani (oklevelek közös referenciakerete, iskolák és kezdeményezések közötti hálózatok, oktatóképzés, közvetítői hálózat),
- népszerűsíteni az oktatók, diákok, iskolák és munkáltatói szervezetek közötti mobilitási csereprogramokat.

1.5 Az EGSZB azt javasolja, hogy a folyamatot 2013-ig az európai strukturális alapokból, valamint a meglévő programok (Leonardo, Grundtvig, hallgatói Erasmus, szakképzési Erasmus, vállalkozói Erasmus stb.) útján finanszírozzák, szükség esetén azok megfelelő átalakítása révén. Különösen az ESZA-nak kellene fellépnie az alapképzés támogatása érdekében. A 2013 utáni időszakra külön kiegészítő programot lehetne javasolni.

2. A vállalkozás és az oktatás világa közötti partnerségek szükségessége és a bennük rejlő lehetőségek

2.1 Európa-szerte mindenütt döntő módon befolyásolja a fejlődést és az életminőséget a kulturális és tudományos fejlettség, amely viszont az oktatási eszközök minőségétől függ. Hangsúlyozni kell ugyanakkor, hogy Európában a vállalkozások és az oktatási intézmények közötti partnerségnek szembe kell néznie az alábbiakhoz kapcsolódó jelentős kihívásokkal:

- társadalmi szinten a tudás iránti kereslet erőteljes növekedése,
- gazdasági téren a gazdaság igényeinek teljesítése érdekében oktatandó tananyag mennyiségének exponenciális növekedése,

- kulturális téren a multikulturalizmus értékeinek terjesztése kapcsán felmerülő egyre összetettebb igények.

A partnerségnek továbbá a következőket is szem előtt kell tartania:

- az oktatáshoz való általános jog, különös tekintettel az általános műveltség lehető legmagasabb szintjére, ideértve a nyelvtanulást és a modern kommunikációs eszközök ismeretét is,
- a kirekesztés és a hátrányos megkülönböztetés valamennyi formája elleni küzdelem, valamint a sokféleség elismerése annak minden formájában,
- a kezdeményezés és a kreativitás, illetve minden, az értékremlítéshez és a vállalkozó szellemhez kapcsolódó pozitív érték elismerése,
- kiemelt figyelem az egyedi esetekre, különösen a sajátos jellegű célcsoportok esetében.

2.2 Európa hagyományosan a hosszú távú előrejelzésekre támaszkodik a képzettséggel kapcsolatban. A gyorsan változó világgazdaságban azonban követelmény, hogy az oktatási intézmények és a vállalkozások szorosabban együttműködjenek az ipar, és elsősorban a kkv-k azonnali és közeljövőbeli igényeinek kielégítésére.

2.3 Már régóta léteznek az olyan partnerségek keretében folytatott szakképzéssel, illetve közép- és felsőfokú oktatással kapcsolatos igen pozitív tapasztalatok, amelyek több, az oktatási intézmények és a vállalkozások közötti kapcsolatot szabályozó különböző – hivatalos vagy nem hivatalos – megállapodáson keresztül lehetővé teszik az oktatás és a gazdasági környezet közötti szimbiózist. A szinte mindenütt megfigyelhető helyes gyakorlatokon túl – figyelembe véve mindenkinek a saját feladatkeretét, különösen az oktatási intézményeknek azt a felelősségét, hogy teljes függetlenségben adjanak ki okleveleket – erős a készlet tartós partnerségek kialakítására, hogy az erősségek és a tehetségek egyesítése és a szinergiák kiaknázása révén közös válaszokat dolgozzanak ki a gazdasági és társadalmi igényekre.

Magától értetődik, hogy a vállalkozások és az oktatási intézmények különböző célokat igyekeznek megvalósítani, azonban információcserék, partnerségek és közös projektek kialakításával csak nyerhetnek, és így biztosíthatják saját feladataik sikerét. Évek, sőt évszázadok során számos tagállamban oktatási és képzési rendszerek sora váltotta egymást, ahol az oktatás az iskolában és a vállalkozásnál történik (kettős rendszer Németországban, szakoktatás Franciaországban, tanonckodás az Egyesült Királyságban stb.). Az iskolai és gyakorlati képzést is adó oktatás bizonyosságot adott az állandó, strukturált és integrált partnerségek által biztosított hozzáadott érték fontosságáról.

2.4 Ideális esetben a vállalatok az aktuális és várható piaci szükségletek ismerete révén hozzájárulnak az oktatási és képzési kínálat megfelelőbb orientálásához. A vállalatok a know-how, a szakmai kompetenciák és a technikai eszközök tárházát jelentik az oktatási intézmények számára.

2.5 Hasonlóképpen az oktatás szintjén is olyan fontos technikai és tudományos ismeretek halmozódnak fel, amelyeket a gyakorlatban sokféleképpen hasznosítani lehet: a munkakörnyezetben történő felkészítésben, illetve új képzési kínálatok és karrierlehetőségek kifejlesztésében.

3. Kihívások a vállalkozások és az oktatási intézmények számára

3.1 A számos pozitív tapasztalat ellenére az oktatási intézmények és a munkaadók közötti partnerségi kezdeményezések száma továbbra is korlátozott, és gyakran csak a műszaki és a szakképzésre terjed ki. A gazdasági válság idején az ezekben a partnerségekben rejlő potenciál „felébresztése” szükségesség, mivel a sikeres fellendülésnek kulcsfeltétele a munkaerő-piaci igényeknek megfelelő képzés javítása, valamint a kompetenciák és a humán erőforrások jobb kihasználása a vállalkozásokban.

3.2 Az új európai partnerségi kereteknek természetesen többféle megvalósulási formát kell lehetővé tenniük. Differenciált formában be kell vonniuk a különböző érintett szereplőket:

- helyi szinten a vállalkozásokat, valamint az oktatási intézményeket és a helyi hatóságokat,
- a vállalkozói szövetségeknek, a szociális partnereknek, az oktatási struktúráknak és a civil társadalom egyéb szereplőinek képeseknek kell lenniük új lendületet adni és strukturált keretet biztosítani a helyi partnerségek számára,
- európai szinten az Európai Bizottságot, a nagy európai vállalkozói és munkavállalói szervezeteket, a többi civil társadalmi szereplőt, valamint természetesen az európai kormányokat, hogy megadják a 27 tagú Európa léptékének megfelelő dimenziót.

3.3 Az oktatási intézményeknek és a vállalkozásoknak közös felelősségük, hogy – elsősorban képviselői szervezeteik szintjén – közösen kínáljanak karrier- és képzési lehetőségeket.

3.4 A vállalkozások kénytelenek rendkívül sokféle kompetenciával rendelkezni, melyek a szervezetüket, működésüket és gazdasági tevékenységüket kondicionáló illetve befolyásoló különböző dimenziókhöz – a technológiai fejlődéshez, a globalizációhoz, az új technológiákhoz – kapcsolódnak. A vállalkozásoknak létérdekük, hogy egyrésztől a munkaerőpiacon megtalálják a nekik megfelelő kompetenciákat, másrésztől pedig hogy

saját munkavállalóikat, vezetőiket és leendő vezetőiket a szakma követelményeivel összhangban továbbképezzék. A munkavállalók a maguk részéről ennek megfelelően kénytelenek fejleszteni a szakmán belüli foglalkoztathatóságukat, és megszerzett képesítéseiket olyan diplomákkal igazolni, amelyek mind a vállalatban belül, mind pedig a külső munkaerőpiacon elismert értékkel bírnak.

3.5 Európában az oktatás fejlődésének dinamikájára erősen rányomja a bélyegét két jelenség: az oktatási rendszerek tömeghatása és diverzifikálódása. A tanulók és diákok számának gyors növekedése az elmúlt évtizedekben egyúttal a tanulóközönség erőteljes diverzifikálódását is eredményezte (életkor-struktúra, korábbi iskolai tanulmányok, szociális háttér stb.), ami ennek megfelelő munkamódszereket és sajátos kezelést tett szükségessé.

3.6 A pillanatnyi nehézségek ellenére viszont maximális együttműködési potenciál rejlik bennük, és a problémakör ezen megközelítési szintjén ennek három aspektusát érdemes megerősíteni:

3.6.1 Jelenleg súlyos szakképzettmunkaerő-hiány van az olyan ágazatokban, mint a személyi szolgáltatások, az építőipar, a vendéglátó- és szállodaipar stb. A műszaki és szakképzést korábban gyakran emlegették úgy, mint a vállalkozások és az oktatási intézmények helyi szintű együttműködésének mintapéldáját. Ez a típusú oktatás számos országban hanyatlásnak indult, és egyesek szerint a társadalmakban elharapódzó létbizonytalanság és kirekesztés közvetlenül ehhez a jelenséghez köthető. A vállalkozásoknak és az oktatási intézményeknek közös felelősségük, hogy visszaadják ezeknek a pályafutási perspektíváknak az értékét (bérek, előreléptetések stb.) és előmozdítsák a szakmák és a kézművesipar értékeit, mégpedig minőségi képzést biztosítva, melyben jelentős részt kap az „általános műveltség” is.

3.6.2 A folyamatos és gyors ritmusban bekövetkező változások megkövetelik az eredmények folyamatos aktualizálását, a folyamatos továbbképzést, az átképzést és a szakmai kompetenciák és képesítések szinten tartását. Az „egész életen át tartó képzés” tehát manapság mindenkire vonatkozik, és így kiváló lehetőséget kínál a munkaadók és az oktatási intézmények közötti partnerségek számára.

3.6.3 Néhány kivételtől eltekintve a vállalkozások többsége – különös tekintettel a kkv-kra – meglehetősen kevésbé ismeri az oktatási intézményeket. Márpedig a kkv-knak is szükségük lehet több területet átfogó képzésekre. Elsősorban a munkaadókat kellene jobban bevonni azoknak az oktatóknak a képzésébe, akik részt vesznek a szakmai kompetenciák fejlesztésének folyamatában. Ezenkívül közvetítőket is kellene képezni a partnerségek ösztönzése és működésük biztosítása érdekében.

4. Az oktatási intézmények és a munkavállalók közötti kapcsolatokra vonatkozó európai programok felé

Az új kihívások, a recesszió és a rendkívül megnövekedett munkanélküliség időszakában nagyobb szükség van a képzésbe való befektetésre, mint bármikor máskor, továbbá a készségekkel kapcsolatos jövőbeli igények gyors előrejelzésére, felmérésére és kezelésére is, az Európai Bizottság „Új munkahelyekhez szükséges új készségek” című közleményében⁽¹⁾ foglaltaknak megfelelően. Feltétlenül mozgósítani kell a meglévő pénzforsásokat – különösen a strukturális alapokat – a problémának a mostani időszakban való megoldására, és új köztámogatási formákat kell kidolgozni a 2014–2020-as időszakra.

4.1 Az 1980-as években a COMETT program egységes európai keretet hozott létre, amely évről évre képes volt hatékonyan megszervezni több ezer, ipar és egyetem közötti transznacionális csereprogramot, intenzív magas szintű szakképzési tanfolyamokat is beleértve. Európa-szerte mindenfelé javult a magas szintű képzési kínálat mennyisége és minősége is, hozzájárulva az európai versenyképesség fokozásához, illetve az egyetemek és a vállalkozások közötti együttműködés előnyeinek felismeréséhez és megértéséhez.

A COMETT egyes elemeit a Leonardo da Vinci program is átvette, de sajátos jellege és az általa létrehozott hálózatok potenciálja elveszett.⁽²⁾

4.2 A bolognai folyamat

4.2.1 Az európai felsőoktatási térség létrehozása, mely 29 ország oktatási miniszterei és felsőoktatásért felelős szakemberei által, „bolognai folyamat” elnevezés alatt indult útjára 1999-ben, nagyszabású reformfolyamatot eredményezett, amelyben az Európa Tanács 46 tagországa vesz részt hivatalosan.

4.2.2 A bolognai folyamat célja egy európai képzési térség kialakítása, amely elsősorban az egyetemi oktatási ciklusok európai szintű harmonizációján keresztül valósul meg: ez az alapképzés/mesterképzés/doktori képzés háromszintű rendszere, melynek harmonizációja lehetővé teszi a tanulmányok összehasonlíthatóságát, és ezáltal elősegíti a diákok és a munkavállalók mobilitását. Az iránymutatások jellegükönél fogva az átláthatóság növelését, az elszigeteltség feloldását és az egyetemek és vállalkozások közötti együttműködés fokozását szolgálják.

4.2.3 Meg kell azonban állapítani:

— hogy a vállalkozások és az oktatás világa közötti kapcsolatok megerősítését egyszer sem említették prioritásként,

⁽¹⁾ A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának – Új munkahelyekhez szükséges új készségek: A munkaerő-piaci és a képzettségi igények előrejelzése és összehangolása. COM(2008) 868/3.

⁽²⁾ Az EGSZB, „A fiatalok európai szintű mobilitásának hatékonyabb elősegítése” című feltáró véleménye, előadó: José Isaiás RODRÍGUEZ GARCÍA-CARO (HL C 224., 2008.8.30.).

— hogy az egyetemek, amelyeknek elsődleges feladatuk természetesen nem az, hogy kapcsolatokat tartsanak fenn a munkáltatókkal, általában nem rendelkeznek sem forrásokkal, sem kapacitással arra, hogy az uniós országok vállalkozásaival kialakított strukturált kapcsolatokba bocsátkozzanak,

— hogy a munkaadók elvárják ugyan az együttműködést, de túl gyakran nem nyújtják a cserébe elvárt technikai, illetve pénzügyi segítséget.

4.3 A koppenhágai folyamat

4.3.1 Ez a 2002-ben indult európai uniós folyamat azt tűzte ki célul, hogy a szakoktatási és szakképzési rendszereknek minőségi referenciává kell válniuk. A bolognai folyamathoz hasonló – de a szakoktatás és a szakképzés igényeihez alkalmazott – intézkedések erőteljes lendületet kaptak.

4.3.2 A Leonardo – amely azoknak a mobilitását segíti elő, akik szakmai tapasztalatra szeretnének szert tenni Európában, továbbá megkönnyíti a képzésért felelős intézmények között a helyes gyakorlatok cseréjét – és a Grundtvig program – amelynek célja a felnőttoktatás minőségének javítása és európai dimenziójának megerősítése, továbbá az, hogy az európai polgároknak minél több és jobb lehetőségük legyen az egész életen át tartó tanulásra – túlságosan szűk körű maradt, és nem érte el azt a kritikus tömeget, amely célkitűzések kidolgozását tette volna lehetővé. Anélkül, hogy kétségbe vonnánk a programok megvalósítási módjait, a jövőben a cselekvési eszközök megerősítésére van szükség.

4.3.3 A Bordeaux-i Tanács (2008. november 26.) nyilatkozata is az oktatás és a szakképzés terén folytatott, megerősített európai együttműködésre vonatkozó koppenhágai folyamat körébe tartozik, és megerősíti, hogy szükség van a megfelelő állami és magánforrások mozgósítására: olyan eszközöket kell igénybe venni, mint az ESZA, az ERFA, illetve az EBB-kölcsönök.

A Bordeaux-i Nyilatkozat kompetenciahiányt állapít meg, továbbá azt, hogy az igények felmérésére vonatkozó tevékenységek kidolgozására van szükség, ezért azt javasolja, hogy a szakképzési összetevőt a lehető legnagyobb mértékben fejlesszék, és a fejlesztésbe vonják be a tagállamokat, az Európai Bizottságot és a szociális partnereket is.

5. Új európai folyamat a munkaadók és az oktatási intézmények közötti partnerségek támogatására

5.1 Az „Oktatás és képzés 2010” program előrehaladtáról szóló legutóbbi jelentés⁽³⁾ szerint az Európai Uniónak tudomásul kell vennie az oktatás terén meglévő lemaradását, valamint azt, hogy nehezen tud olyan megfelelő alap- és szakképzéssel rendelkező munkaerőt a vállalkozások rendelkezésére

⁽³⁾ http://ec.europa.eu/education/policies/2010/natreport08/council_hu.pdf – A COREPER 2008. január 31-i jelentése a Tanácsnak: Tervezet – A Tanács és a Bizottság 2008. évi közös időközi jelentése az „Oktatás és képzés 2010” munkaprogram megvalósításáról – 5723/08. sz. dokumentum.

bocsátani, amely képes szembenézni a technológia és a korunkban zajló globalizáció kihívásaival. Ebből a szempontból az Európán belüli mobilitás szükségszerűség, akárcsak az idegen nyelvek tanulása a többnyelvűsége irányuló európai stratégia keretében. A vállalatok és oktatási intézmények közötti kapcsolatokra vonatkozó összetett koncepció kialakítására tehát azért van szükség, mert egyfelől meg kell oldani a problémát, másfelől le kell dönteni a nemzeti oktatási politikák közötti falakat, végül pedig fel kell szabadítani az európai integrációban rejlő, a humánpotenciállal kapcsolatos lehetőségeket.

5.2 Az iskoláknak és az egyetemeknek több segítséget kell kapniuk azon szándékuk megvalósításához, hogy kínálatuk ne csupán az alapképzésre korlátozódjon, hanem továbbképzési szolgáltatások nyújtására is alkalmassá válhassanak. Például néhány tagállam kivételével az oktatási intézmények nem jogosultak arra, hogy a humán erőforrás-fejlesztésre irányuló strukturális programok keretében pénzügyi támogatásban részesüljenek. Pedig azon országok tapasztalatai szerint, ahol az ilyen támogatásokhoz hozzáférhetnek, ez a kezdeményezés jelentősen hozzájárulhat a vállalatokkal való erősebb kapcsolatok kifejlesztéséhez, és egyúttal az oktatási és szakképzési kínálat általános minőségének fejlesztéséhez is.

5.3 Az európai programok legfőbb elismert hibája a költségvetések szűkössége miatti kis ambíciójuk. Éppen ezért ahelyett, hogy csupán egy „sokadik” európai programot hozzunk létre, amelynek hatása szűk körű marad, és csak egy rendkívül marginális és elitista közönséget érint, nem volna-e jobb inkább egy olyan rendszerre irányuló koncepciót elfogadni, amely egyszerűbb (nem bürokratikus, mint ahogyan az európai programok leggyakrabban azok), és egyúttal ambiciózusabb eszközökön alapul? Ilyen eszköz lehetne:

- a társadalmi partnerek, az EP, az Európai Tanács és az EGSZB által jóváhagyandó, kiértékelendő és nyomon követhető átfogó politikai keret,

- a szakképzett munkaerő iránti erőteljes keresletet mutató piacok és szektorok ismeretét segítő európai szintű eszközök,
- a bevált gyakorlatok cseréje, amely a műszaki oktatásra, az egész életen át tartó tanulásra, illetve a kutatásra vonatkozó gyakorlatokra is kiterjed,
- „európai ösztöndíj” típusú eszközök, melyek pénzügyi háttérét az EU, a tagállamok, a magán- és a vállalati szféra együttesen biztosítják, és valamennyi típusú közönségre kiterjed, különös tekintettel a kisebbségekre és a nehézségekkel küzdő fiatalokra. Például: szakmai gyakorlatok, a szakmai beilleszkedést célzó projektek, innovációs projektek,
- a tanulmányi vagy szakmai oklevelek közös referenciakeretének kidolgozása, illetve a helyi kezdeményezések határon átnyúló hálózatainak kiépítése,
- európai közvetítői hálózat létrehozása a partnerségek elősegítése érdekében,
- az európai alapok és a meglévő programok átalakítása ennek a célnak megfelelően.

5.4 Az európai integráció nagyszerű eszköz a tapasztalatok megosztására és a lehetőségek kibővítésére, hogy az oktatási intézmények szélesebb és gazdagabb keretet kapjanak, a vállalkozások számára pedig olyan belső piac jöhhessen létre, amelyen kibontakoztathatják fejlődési lehetőségeiket. A prágai folyamat, amelynek neve a Prágában, április 6–7-én tartandó „Partnerség az oktatási intézmények és a munkaadók között” című, a cseh elnökség kezdeményezésére megrendezésre kerülő konferenciára utal, politikai lendületet és egy működőképes úttervet hozhat.

Kelt Brüsszelben, 2009. március 24-én.

az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság
elnöke
Mario SEPI